

Glas-in-lood ramen Doopsgezinde Kerk Alkmaar

Een kerkzaal vol gebrandschilderde ramen, dat is bijzonder voor een doopsgezinde kerk. Meestal treffen we er sober wit glas aan. De ramen in deze kerk zijn de oudste protestantse gebrandschilderde glas-in-lood ramen in Alkmaar.¹

Zeven van de acht ramen die in de kerkzaal zichtbaar zijn stammen met zekerheid uit 1908. Zij werden aangebracht bij de viering van het eerste eeuwfeest van de fusie in 1808 tussen de gemeente der Friese doopsgezinden en de gemeente der Waterlandse en Vlaamse doopsgezinden in Alkmaar. De ramen zijn ontworpen en uitgevoerd door de firma E. Löhner in Utrecht. Het idee om de ramen van gekleurd glas te voorzien kwam van ds. Pieter Jacob Glasz (1869-1936), die van 1898 tot 1910 predikant was in Alkmaar. Ds. Glasz had een grote historische interesse en zijn liefde voor glasschilderingen blijkt onder andere uit een artikel dat hij in 1908 schreef voor het gerenommeerde kunsthistorische tijdschrift 'Oud-Holland', waarvan u hieronder de kop ziet.²

VOORMALIGE GLASSCHILDERTINGEN, zoo te Alkmaar als door Alkmaar elders geschonken, DOOR P. J. GLASZ.

DE volgende opgave der geschilderde glazen te Alkmaar of door deze stad hoofdzakelijk in de 16de en 17de eeuw geschonken — zij is hoofdzakelijk samengesteld uit de resolutiën der vroedschap en de thesauriersrekeningen — kan dienen

1^e om te doen zien, dat de glasschilderkunst een belangrijker plaats in het godsdienstige leven dier eeuwen heeft ingenomen dan wel wordt gedacht. Immers het blijkt, dat zelfs de kerken der kleinste dorpjes van geschilderde glazen waren voorzien;

2^e om aan te toonen, dat het protestantisme dier dagen geenszins afkeerig was om de kerkgebouwen te versieren en ze vol stemming te maken door het licht, dat door het geschilderde glas binnenvalt;

3^e tot een bewijs, dat Alkmaar in dien tijd een stad van aanzien was en zich ook zoo gevoelde;

4^e om te laten zien hoeveel moois er voor altijd verloren is gegaan. Een aansporing om zorgvuldig te bewaren wat er nog is.

Oud-Holland, 1908.

10

¹ Geloven in Alkmaar blz. 50

² https://rkddb.rkd.nl/rkddb/digital_book/18750176_026_01_s009_text.pdf

Geraadpleegd op 2021-12-01 om 16:48 uur

In 1922 was ds. Glasz ook betrokken bij het plaatsen van gebrandschilderde voorzetramen in de doopsgezinde kerk in Utrecht, waar hij toen predikant was.³ Op deze ramen staan de vier evangelisten afgebeeld. Ook deze ramen werden gemaakt door de firma E. Löhner.⁴

Omdat het plaatsen van gebrandschilderde ramen een kostbare aangelegenheid is werden er speciale inzamelingen voor georganiseerd. De ramen werden niet uit de algemene kerkelijke middelen betaald.

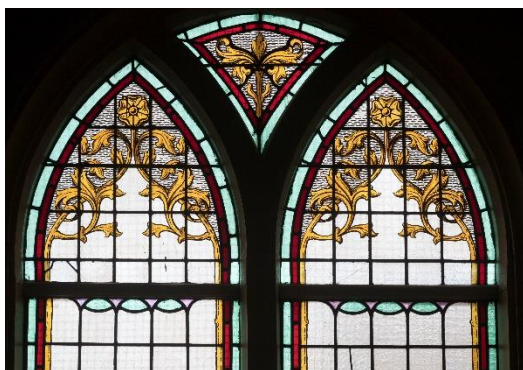
Beschrijving van de glas-in-lood ramen

Het raam boven de preekstoel verwijst naar het bovengenoemde jubileum.

De overige vanuit de kerkzaal zichtbare ramen zijn allemaal spitsboogramen die door een vorktracering in twee gelijken helften worden verdeeld en verticaal een roedeverdeling hebben. Er zijn zes ramen met Bijbelcitaties en er is één raam met een figuratieve voorstelling: het Hans de Riesraam.

De ramen met Bijbelcitaties zijn voor een groot deel voorzien van lichtgeel kathedraalgas. Langs de horizontale roeden zit een sierrand van kleine stukjes paars en groen glas. Links en rechts langs het raam lopen slanke takken met kleine knoesten, die bovenaan, in de spitsboogvelden, uitlopen in decoratief krullende neogotische bladmotieven met in de top een neogotisch bloemmotief, uitgevoerd in gebrandschilderd goudgeel glas.

³ https://www.dhkonline.nl/doopsgezinde-dominees/g/glasz_pieter-jacob/

Geraadpleegd op 2021-1-01 om 16:55 uur

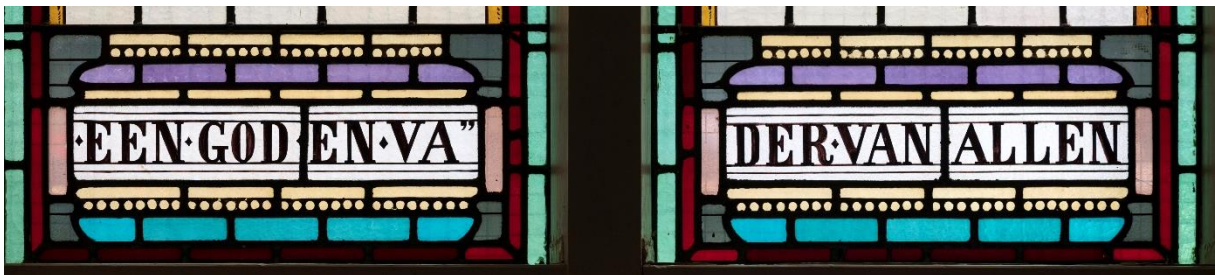
⁴ Hajenius blz. 83

De Bijbelteksten op de ramen

Uniek zijn de Bijbelteksten die onderaan in de ramen zijn aangebracht. Voor zover bekend komt dit in andere kerken niet voor. In protestantse kerken worden soms wel houten borden gevonden waarop bijvoorbeeld het Onze Vader of de Tien Geboden zijn geschilderd. Vermoedelijk zullen de citaten in 1908 uit de Statenvertaling genomen zijn. Hieronder wordt de NBV21 gebruikt.

In de ramen in de noordgevel van de kerkzaal, links en rechts van de preekstoel, staan citaten die volgens Carla Rogge waarschijnlijk betrekking hadden op de fusie van de beide gemeenten. Als we echter de zes teksten waaruit deze citaten afkomstig zijn allemaal lezen dan ontstaat er een soort vermaning. Vermaning betekent in deze context niet het bekende opgestoken vingertje, maar eerder elkaar aansporen en bemoedigen tot een door de Bijbel geïnspireerde levenswandel. In doperse kringen werd de preek vroeger vermaning genoemd en naar aanleiding daarvan kreeg ook het kerkgebouw de naam de vermaning. Waarschijnlijk horen de teksten op alle zes de ramen bij elkaar. Daar waar gebrandschilderde ramen in andere kerken vaak een soort plaatjesbijbel vormen lijkt het erop dat ds. Glasz van het hele kerkgebouw letterlijk een vermaning in steen en glas heeft willen maken. Hij lijkt iets te willen zeggen als: "Broeders en zusters, dit is de manier waarop wij ons in onze relatie met God en met elkaar dienen te gedragen."

De ramen in de noordmuur, links en rechts naast de preekstoel

Efeziërs 4: 6 – “Een God en Vader van allen”

Deze tekst komt uit een wat groter citaat uit de brief van Paulus aan de gemeente van Efeze:

Efeziërs 4: 1 – 6

¹Ik, die gevangenzit omwille van de Heer, vraag u dan ook dringend de weg te gaan die past bij de roeping die u hebt ontvangen: ²wees altijd nederig, zachtmoedig en geduldig, en verdraag elkaar uit liefde. ³Span u in om door de samenbindende kracht van de vrede de eenheid te bewaren die de Geest u geeft: ⁴één lichaam en één geest, zoals u één hoop hebt op grond van uw roeping, ⁵één Heer, één geloof, één doop, ⁶één God en Vader van allen, die boven allen, door allen en in allen is.

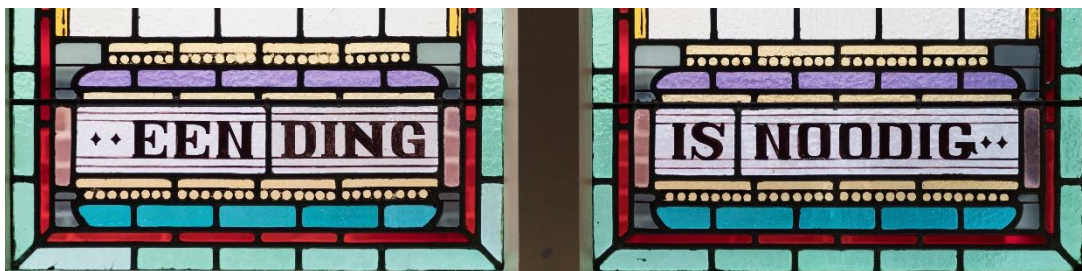
1 Johannes 4: 8 en 4: 16 – God is liefde

God is Liefde komt zelfs twee keer voor in de aansporing om elkaar lief te hebben uit 1 Johannes 4: 7 – 16

⁷Geliefde broeders en zusters, laten wij elkaar liefhebben, want de liefde komt uit God voort. Ieder die liefheeft is uit God geboren en kent God. ⁸Wie niet liefheeft kent God niet, want God is liefde. ⁹En hierin is Gods liefde ons geopenbaard: God heeft zijn enige Zoon in de wereld gezonden, opdat we door Hem zouden leven. ¹⁰Het wezenlijke van de liefde is niet dat wij God hebben liefgehad, maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon heeft gezonden om verzoening te brengen voor onze zonden.

¹¹Geliefde broeders en zusters, als God ons zo heeft liefgehad, moeten ook wij elkaar liefhebben. ¹²Niemand heeft God ooit gezien. Maar als we elkaar liefhebben, blijft God in ons en is zijn liefde in ons tot volmaaktheid gekomen. ¹³Dat wij in Hem blijven en Hij in ons, weten we doordat Hij ons heeft laten delen in zijn Geest. ¹⁴En we hebben zelf gezien waarvan we nu getuigen: dat de Vader zijn Zoon gezonden heeft als redder van de wereld. ¹⁵Als iemand belijdt dat Jezus de Zoon van God is, blijft God in hem en blijft hij in God. ¹⁶Wij hebben Gods liefde, die in ons is, leren kennen en vertrouwen daarop. God is liefde. Wie in de liefde blijft, blijft in God, en God blijft in hem.

De ramen in de westmuur van de kerkzaal

Lucas 10: 41 – 42 – Eén ding is nodig

Deze tekst komt uit het verhaal over Martha en Maria – Lucas 10 : 38 – 42

³⁸Toen ze verder trokken ging Hij een dorp in, waar Hij gastvrij werd ontvangen door een vrouw die Marta heette. ³⁹Haar zus, Maria, ging aan de voeten van de Heer zitten en luisterde naar zijn woorden. ⁴⁰Maar Marta werd helemaal in beslag genomen door de zorg voor haar gasten. Ze ging naar Jezus toe en zei: ‘Heer, kan het U niet schelen dat mijn zus mij al het werk alleen laat doen? Zeg tegen haar dat ze mij moet helpen.’ ⁴¹De Heer zei tegen haar: ‘Marta, Marta, je bent zo bezorgd en je maakt je druk over zoveel dingen. Er is maar één ding noodzakelijk. Maria heeft het juiste gekozen, en dat zal haar niet worden ontnomen.’

Psalm 23: 1 – 3 – de Heer is mijn Herder

De tekst op het tweede raam in de westgevel is de openingszin van de zeer geliefde psalm 23.

¹Een psalm van David.

De HEER is mijn herder,
het ontbreekt mij aan niets.

²Hij laat mij rusten in groene weiden
en voert mij naar vredig water,

³Hij geeft mij nieuwe kracht
en leidt mij langs veilige paden
tot eer van zijn naam.

⁴Al gaat mijn weg
door een donker dal,
ik vrees geen gevaar,
want U bent bij mij,
uw stok en uw staf,
zij geven mij moed.

⁵U nodigt mij aan tafel
voor het oog van de vijand,
U zalft mijn hoofd met olie,
mijn beker vloeit over.

⁶Geluk en genade volgen mij
alle dagen van mijn leven,
ik verblijf in het huis van de HEER
tot in lengte van dagen.

De ramen in de zuidmuur van de kerkzaal, links en rechts van de hoofdingang van de kerk

Galaten 5: 13 – dient elkander door de liefde

Dit is een citaat uit Paulus brief aan de gemeente van Galaten. Hieronder Galaten 5: 13 – 14.

¹³Broeders en zusters, u bent geroepen om vrij te zijn. Misbruik die vrijheid niet om uw aardse begeerten vrij spel te geven, maar dien elkaar in liefde, ¹⁴want de hele wet is vervuld in één uitspraak: 'Heb uw naaste lief als uzelf.'

1 Korintiërs 10: 31 – doet alles ter ere Gods

Een citaat uit de eerste brief van Paulus aan de Korintiërs. Het is een zin uit een aansporing over het juiste gebruik van onze vrijheid. 1 Korintiërs 10 : 23 – 33

²³U zegt: 'Alles is toegestaan.' Zeker, maar niet alles is goed. Alles is toegestaan, maar niet alles is opbouwend. ²⁴Wees niet op uzelf gericht, maar op de ander. ²⁵U mag alles eten wat er in de vleeshal wordt verkocht; u hoeft niet omwille van uw geweten na te gaan waar het vandaan komt. ²⁶Immers: 'Van de Heer is de aarde en alles wat daar leeft.' ²⁷Wanneer een ongelovige u uitnodigt om bij hem te komen eten en u neemt zijn uitnodiging aan, kunt u rustig alles eten wat u aangeboden wordt. Het is niet nodig dat u omwille van uw geweten vraagt waar het vandaan komt. ²⁸Maar wanneer iemand u er dan op wijst dat u vlees eet dat aan zijn goden is gewijd, laat het dan omwille van hem staan. Houd rekening met het geweten. ²⁹Ik bedoel nu niet uw eigen geweten, maar dat van die ander. Waarom zou ik mijn vrijheid blootstellen aan het oordeel van andermans geweten? ³⁰Als ik deelneem aan zo'n maaltijd, wil ik toch niet dat het eten waarvoor ik God dank, aanleiding geeft om kwaad van mij te spreken? ³¹Dus of u nu eet of drinkt of iets anders doet, doe alles ter ere van God. ³²Geef geen aanstoot aan Joden, aan Grieken of aan Gods gemeente. ³³Ikzelf doe dat ook niet. Ik wil iedereen ter wille zijn, in welk opzicht dan ook; ik zoek niet mijn eigen voordeel, maar dat van alle anderen, opdat ze worden gered.

Hans de Riesraam

Het laatste raam, het Hans de Ries raam, is veel jonger dan de andere ramen. Het initiatief daarvoor werd genomen in 1958, bij het 150 jarig bestaan van de fusie uit 1808, maar werd pas in 1965 uitgevoerd. Dit raam is uitgevoerd in expressionistische stijl door Johan en Femina Schilt-Geesink te Laren. Oorspronkelijk zat er in de oostgevel van de kerk geen raam, omdat achter deze muur zich een hofje bevond. Toen dat hofje in 1960 wegens bouwvalligheid werd gesloopt kon dat venster wel gerealiseerd worden. Het idee voor dit raam kwam van mevrouw P.E. Degenaar-de Lange, die jarenlang actief was in de door ds. Glasz opgerichte doopsgezinde kring Hans de Ries. "Deze kring had tot doel de onderlinge band van de gemeenteleden te versterken, de kennis van de geschiedenis

van het christendom en de broederschap te vermeerderen en het gemeentelven te bevorderen".⁵ zr. Degenaar liet ook een legaat na ten behoeve van de financiering van dit raam.⁶

Centraal in het raam staat de doop van Jezus (in wit, links op het raam) in de Jordaan door Johannes de Doper (rechts op het raam). Daarboven is een cirkel van in wit geklede mannen, de 11 leerlingen van Jezus die volgens het slot van het evangelie naar Mattheüs door hun heer worden uitgezonden.

Mattheüs 28: 16 – 20

¹⁶De elf leerlingen gingen naar Galilea, naar de berg die Jezus hun had genoemd, ¹⁷en toen ze Hem zagen wierpen ze zich in aanbidding voor Hem neer, al twijfelden sommigen. ¹⁸Jezus kwam dichterbij en zei tegen hen: 'Mij is alle macht gegeven in de hemel en op de aarde. ¹⁹Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, ²⁰en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat Ik jullie opgedragen heb. En houd dit voor ogen: Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld.'

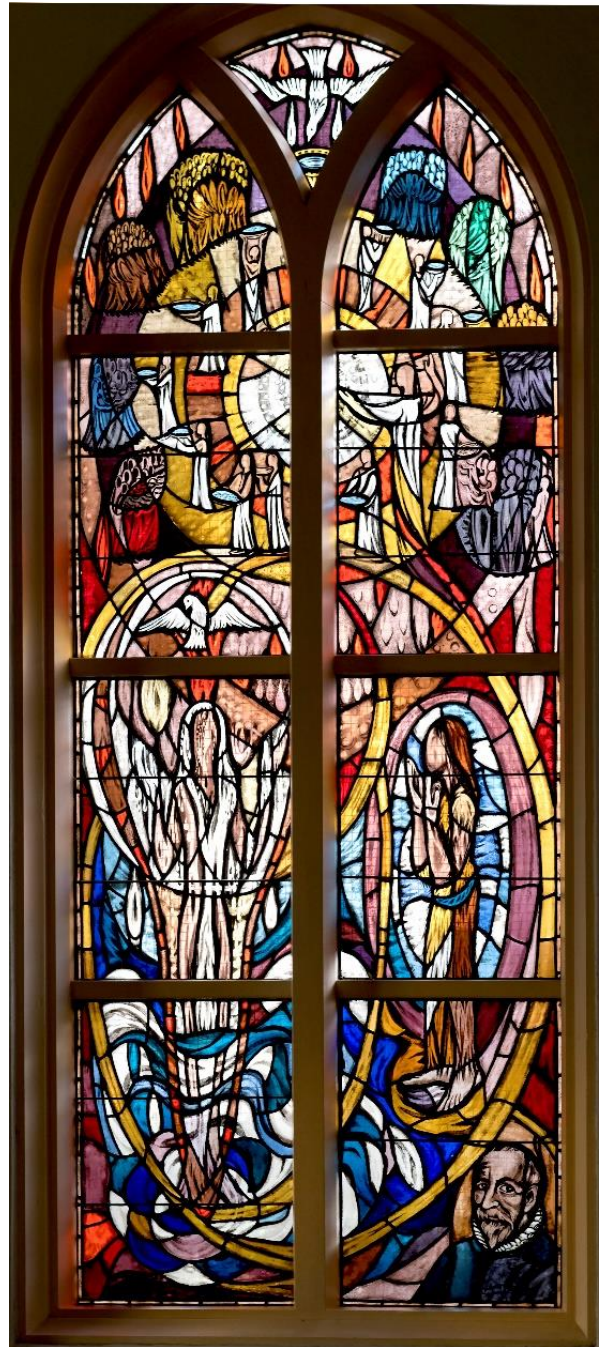
Er zijn bij het slot van het Mattheüs evangelie nog maar elf leerlingen over. Judas, die Jezus overleverde aan de autoriteiten, had uit berouw over zijn daad zelfmoord gepleegd (zie Mattheüs 27: 3 – 10).

De duiven, zowel boven aan het raam als boven het hoofd van Jezus, verwijzen naar de Heilige Geest.

Het verhaal van de doop van Jezus wordt door zowel Mattheüs, als Marcus en Lucas in de Bijbel beschreven.

Mattheüs 3: 13 – 17

¹³Toen kwam Jezus vanuit Galilea naar de Jordaan om door Johannes gedoopt te worden. ¹⁴Johannes probeerde Hem tegen te houden met de woorden: 'Ik zou door U gedoopt moeten worden, en dan komt U naar mij?' ¹⁵Maar Jezus antwoordde: 'Toch moet je het doen, want zo dienen wij de gerechtigheid geheel en al tot vervulling te brengen.' Toen deed Johannes het. ¹⁶Zodra Jezus gedoopt was en uit het water omhoogkwam,

⁵ Carla Rogge blz. 105

⁶ ADW 20-11-1965

opende de hemel zich voor Hem en zag Hij hoe de Geest van God als een duif op Hem neerdaalde. ¹⁷En uit de hemel klonk een stem: 'Dit is mijn geliefde Zoon, in Hem vind Ik vreugde.'

Marcus 1: 9 – 11

⁹In die tijd kwam ook Jezus daarheen, vanuit Nazaret, dat in Galilea ligt, en liet zich door Johannes dopen in de Jordaan. ¹⁰Op het moment dat Hij uit het water omhoogkwam, zag Hij de hemel openscheuren en de Geest als een duif op zich neerdalen, ¹¹en er klonk een stem uit de hemel: 'Jij bent mijn geliefde Zoon, in Jou vind Ik vreugde.'

Lucas 3: 21 – 22

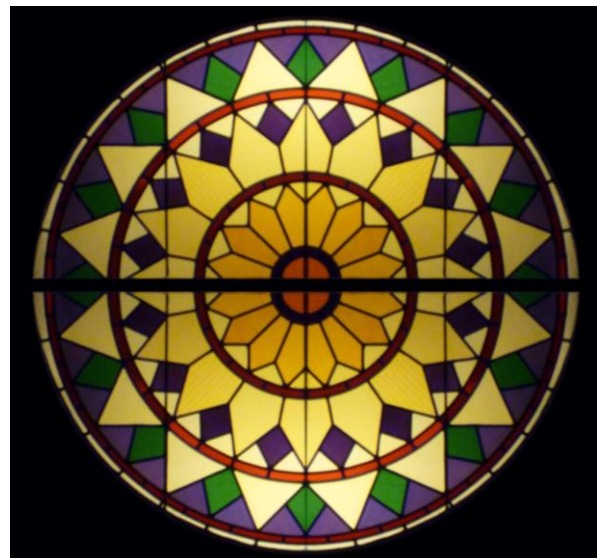
²¹Heel het volk liet zich dopen, en toen ook Jezus was gedoopt en Hij aan het bidden was, werd de hemel geopend ²²en daalde de heilige Geest in de gedaante van een duif op Hem neer, en er klonk een stem uit de hemel: 'Jij bent mijn geliefde Zoon, in Jou vind Ik vreugde.'

Rechts onderaan op het raam staat een klein portret van Hans de Ries (1553-1638), de voorganger van de Waterlandse Doopsgezinde Gemeente, onder wiens leiding het kerkgebouw aan de Koningsweg in 1617 tot stand kwam.

Roosvenster

In de voorgevel, vanuit de kerkzaal gezien achter het orgel, bevindt zich nog een in kleurrijk glas-in-lood uitgevoerd roosvenster. De leeftijd van dit raam is onbekend. Wellicht stamt dit ook uit 1908. Om dit raam goed te bekijken kunt u het beste even naar buiten lopen en vanaf het voorplein naar de gevel van de kerk kijken. Dit raam is vooral 's avond mooi te zien wanneer het van binnenuit wordt verlicht. Het raam bestaat uit gekleurde stukjes glas, zonder brandschildering.

Louise Pondman-de Wilde

Heiloo, december 2021

Bronnen:

De basis van dit document is gebaseerd op het boek van Carla Rogge. Waar de bron anders is, is dit aangegeven d.m.v. voetnoten

Carla Rogge (2008) *de Doopsgezinde Kerk van Alkmaar, een verkenning van het kerkgebouw aan de Koningsweg*, uitgegeven door de Doopsgezinde Gemeente Alkmaar

A.M.L. Hajenius (2003) *Dopers in de Domstad, Geschiedenis van de Doopsgezinde Gemeente Utrecht 1639 – 1939*, Uitgeverij Verloren, Hilversum

J. Kila, H. de Raad, C Rogge, J. van Zandten-van Wijk (2005) *Geloven in Alkmaar*, uitgave: Regionaal Archief Alkmaar

Algemeen Doopsgezind Weekblad 20-11-1965

Bijbelcitaten: NBV21

Internet – zie voetnoten